

Володимир Ю. Калій*

ДИНАМІКА ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ У РОЗРІЗІ КРАЇН ТА РЕГІОНІВ

Стаття присвячена дослідженню динаміки зовнішньої торгівлі Закарпатської області у розрізі країн та регіонів. Зважаючи на те, що зовнішня торгівля є ключовим фактором розвитку економіки країни, на Закарпатті завдяки мультикультурному та активному економічному середовищу наявні усі переваги, які сприяють економічному зростанню, розширенню ринків, доступу до ресурсів, інноваціям, стабілізації попиту і пропозицій, зміцненню міжнародних відносин, структурним змінам в економіці та підвищенню життєвого рівня населення.

Аналіз динаміки зовнішньої торгівлі Закарпатської області у розрізі країн та регіонів показує, що Закарпаття має високе значення для економічного розвитку України завдяки своєму розташуванню на кордоні чотирьох європейських країн: Угорщини, Словаччини, Польщі та Румунії. Відповідно і зовнішня торгівля найбільше відбувається з цими країнами.

В статті нами наведено інформацію щодо обсягів експорту та імпорту Закарпатської області у 2020-2022 роках. Проаналізовано динаміку зміни експорту та імпорту Закарпатської області протягом 2020-2022 років. Здійснено аналіз географічної структури зовнішньої торгівлі (експорту та імпорту) Закарпатської області у 2019-2021 роках.

В статті охарактеризовано товарну структуру зовнішньої торгівлі Закарпатської області у 2022 році, що надало нам інформацію, які групи вітчизняних товарів користуються найбільшим попитом в Україні (імпорт до Закарпатської області) та поза її межами (експорт до Закарпатської області).

В підсумку побудовано середовище формування динаміки зовнішньої торгівлі Закарпатської області, який включає: проблеми, які обмежують можливості товарної структури зовнішньої торгівлі Закарпаття, тенденції розвитку товарної структури зовнішньої торгівлі Закарпаття, напрями та заходи розвитку товарної структури зовнішньої торгівлі Закарпаття та значення зовнішньої торгівлі Закарпаття. Встановлено значення зовнішньої торгівлі Закарпатської області для економіки країни.

Ключові слова: зовнішня торгівля, регіональна економіка, експорт, імпорт, обсяги зовнішньої торгівлі.

Табл. 6. Рис. 3. Літ. 12.

DOI: 10.32752/1993-6788-2023-2-270-63-72

Volodymyr Yu. Kaliy

DYNAMICS OF FOREIGN TRADE OF THE TRANSCARPATHIAN REGION BY COUNTRIES AND REGIONS

The article is devoted to the study of the dynamics of foreign trade of the Transcarpathian region in terms of countries and regions. Given the fact that foreign trade is a key factor in the development of the country's economy, Zakarpattia, thanks to its multicultural and active economic environment, has all the advantages that contribute to economic growth, expansion of markets, access to resources, innovations, stabilization of demand and supply, strengthening of international relations, structural changes in the economy and raising the standard of living of the population.

The analysis of the dynamics of foreign trade of the Transcarpathian region in terms of countries and regions shows that Transcarpathia is of great importance for the economic development of

* ІЕ «Kaliy Volodymyr Yuriyovych». Ukraine.

Ukraine due to its location on the border of four European countries: Hungary, Slovakia, Poland and Romania. Accordingly, foreign trade takes place mostly with these countries.

In the article, we provide information on the volumes of export and import of the Transcarpathian region in 2020-2022. The dynamics of changes in export and import of the Transcarpathian region during 2020-2022 have been analyzed. An analysis of the geographical structure of foreign trade (export and import) of Zakarpattia Oblast in 2019-2021 was carried out.

The article describes the product structure of foreign trade of Zakarpattia Oblast in 2022, which provided us with information on which groups of domestic goods are in the greatest demand in Ukraine (imports to Zakarpattia Oblast) and outside its borders (exports to Zakarpattia Oblast).

As a result, an environment for the formation of the dynamics of foreign trade of the Transcarpathian region was built, which includes: problems that limit the possibilities of the commodity structure of the foreign trade of Transcarpathia, trends in the development of the commodity structure of the foreign trade of Transcarpathia, directions and measures for the development of the commodity structure of the foreign trade of Transcarpathia, and the importance of the foreign trade of Transcarpathia. The importance of the foreign trade of the Transcarpathian region for the country's economy has been established.

Keywords: foreign trade, regional economy, export, import, volumes of foreign trade.

Peer-reviewed, approved and placed: 10.12.2023.

Постановка проблеми. Впливаючи на різні аспекти економічного розвитку та взаємодії зовнішня торгівля має велике значення для економіки будь-якої країни. Активна участь країни, області чи підприємства у міжнародній торгівлі дозволяє економікам країнам підвищувати свою конкурентоспроможність на світовому ринку, ефективніше використовувати свої ресурси та, відповідно підвищувати добробут населення.

Закарпатська область займає важливе стратегічне значення в економічному розвитку України, оскільки має географічні переваги, які може використовувати як можливості для розвитку зовнішньої торгівлі та економічного зростання України. Зважаючи на те, що зовнішня торгівля є ключовим фактором розвитку економіки країни, на Закарпатті завдяки мультикультурному та активному економічному середовищу наявні усі переваги, які сприяють економічному зростанню, розширенню ринків, доступу до ресурсів, інноваціям, стабілізації попиту і пропозиції, зміцненню міжнародних відносин, структурним змінам в економіці та підвищенню життєвого рівня населення.

Проте, аналіз динаміки зовнішньої торгівлі Закарпатської області в розрізі країн та регіонів потребує більш детального дослідження.

Отже, дане дослідження має на меті дослідити динаміку зовнішньої торгівлі Закарпатської області у розрізі країн та регіонів. Результати такого дослідження нададуть змогу відслідкувати тенденції зовнішньої торгівлі, що в подальшому дасть основу для розробки ефективних стратегій економічного розвитку України та призведе до покращення конкурентоспроможності і України і Закарпатської області зокрема.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням, які присвячені внесок вивчення динаміки зовнішньої торгівлі України та Закарпатської області присвячені праці вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема: С. Ішук, Р. Міхель, К. Редько, М. Рубіш, Г. Спаський, С. Сойма та інші.

Мета дослідження полягає в дослідити динаміку зовнішньої торгівлі Закарпатської області у розрізі країн та регіонів.

Основні результати дослідження. Будучи прикордонною областю Закарпаття займає важливе стратегічне значення в зовнішній торгівлі, міжнародній конкурентоспроможності та позиціонування України на міжнародній арені. Закарпатська область межує з кордонами чотирьох європейських країн: Угорщиною, Словаччиною, Польщею та Румунією. Відповідно і зовнішня торгівля найбільше відбувається з цими країнами, хоча саме Закарпаття теж є важливим транзитним вузлом до країн Європи та західним економічним центром України.

У сучасних умовах коли глобалізація набуває все більших масштабів, а російське вторгнення змістило економічний центр прийняття рішень на захід нашої країни важливо проаналізувати динаміку зовнішньої торгівлі Закарпатської області. Такий аналіз дозволить нам виявити ключові тенденції, проблеми та можливості для розвитку зовнішньої торгівлі, а також запропонувати варіанти вирішення диспропорцій, які існують.

Перш ніж навести та проаналізувати динаміку зовнішньої торгівлі товарами та послугами Закарпатської області доречно подати інформацію щодо експорту та імпорту Закарпатської області за останні три роки (2020-2022 роки). Такий період обраний не випадково, адже важливо охопити для аналізу період до російського вторгнення, щоб оцінити реальні обсяги зовнішньої торгівлі Закарпатської області. Інформацію щодо експорту та імпорту Закарпатської області у 2020-2022 роках продемонстровано на рис. 1.

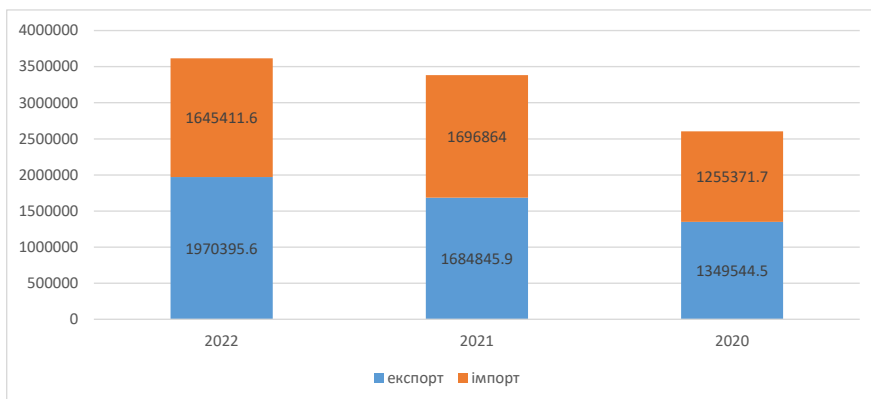

Рис. 1. Інформація щодо обсягів експорту та імпорту Закарпатської області у 2020-2022 рр., млн. дол. США, побудовано автором на основі [9]

Проаналізуємо кожен з компонентів зовнішньої торгівлі Закарпатської області у 2020-2022 роках, що наведені на рис. 1. Реальні обсяги експорту Закарпатської області як засвідчують дані, були найбільшими у 2022 році, а найменшими у 2020 році. Динаміка зростання експорту Закарпатської області у 2020-2022 роках мала стабільний характер та становила приблизно 20 %

щороку. Щодо обсягів імпорту Закарпатської області у 2020-2022 роках, то за досліджуваний період теж відбулись певні зміни. Найбільше значення імпорту було у 2021 році, а найнижче у 2020 році. Динаміка зростання імпорту Закарпатської області у 2020-2022 роках на відміну від експорту не мала стабільного характеру та становила зростання на 35% у 2021 році та -3% у 2022 році. Проаналізовані дані представимо у вигляді таблиці 1.

Таблиця 1. Динаміка зміни експорту та імпорту Закарпатської області протягом 2020-2022 років, %, побудовано автором на основі [9]

	Експорт, у % до попереднього року	Імпорт, у % до попереднього року
2022	116,9	97,0
2021	124,9	135,2
2020	90,6	85,3

Наступним етапом нашого дослідження є аналіз географічної структури зовнішньої торгівлі Закарпатської області у 2019-2021 роках. Для зручності аналізу проведемо дослідження експорту та імпорту в розрізі провідних країн окремими таблицями. В табл. 2 наведемо дані щодо динаміки географічної структури експорту Закарпатської області у розрізі провідних країн за період 2019-2021 років.

Таблиця 2. Динаміка географічної структури експорту Закарпатської області у розрізі провідних країн за період 2019-2021 років, тис.дол. США, побудовано автором на основі [2]

рік	Усього	Країни СНД	Країни Європи	Країни Азії	Країни Африки	Країни Америки	Країни Австралії та Океанії	Інші регіони та країни світу
2019	321904,3	-	294824,7	9332,9	1067,0	13665,2	-	-
2020	295804,4	-	274750,8	9186,2	-	8240,7	-	-
2021	346591,1	-	324915,8	9283,0	-	5635,4	587,8	-

Аналізуючи географічну структуру експорту Закарпатської області у 2019-2021 роках відзначимо, що найбільші обсяги експорту припадали на країни Європи. На нашу думку такий стан справ є цілком обґрунтованим географічним розміщенням Закарпатської області та її сусідством з Угорщиною, Словаччиною, Польщею та Румунією. Частка експорту країн Європи у загальному обсягу експорту Закарпатської області становить понад 90% щороку, що представлено в таблиці 3. В той же час експорт з країн СНД на Закарпаття відсутній, або його частка настільки мала, що її неможливо виміряти у вартісному чи відсотковому вимірі, те ж саме стосується і країн Африки у 2020 та 2021 роках, країн Австралії та Океанії у 2019 та 2020 роках та інших регіонів та країн світу.

В табл. 4 наведемо дані щодо динаміки географічної структури імпорту Закарпатської області у розрізі провідних країн за період 2019-2021 років.

Таблиця 3. Частка експорту країн Європи у загальному обсягу експорту Закарпатської області за період 2019-2021 років, %, розраховано автором на основі [2]

рік	Усього	Країни Європи	частка %
2019	321904,3	294824,7	91,58
2020	295804,4	274750,8	92,88
2021	346591,1	324915,8	93,74

Таблиця 4. Динаміка географічної структури імпорту Закарпатської області у розрізі провідних країн за період 2019-2021 років, тис.дол. США, побудовано автором на основі [2]

рік	Усього	Країни СНД	Країни Європи	Країни Азії	Країни Африки	Країни Америки	Країни Австралії та Океанії	Інші регіони та країни світу
2019	32912,5	-	21066,9	3517,2	-	-	-	-
2020	27037,9	-	21279,7	1079,7	-	4278,8	-	-
2021	32756,4	-	26158,2	1810,2	-	3608,2	-	-

Аналізуючи географічну структуру імпорту Закарпатської області у 2019-2021 роках відзначимо, що найбільші обсяги імпорту припадали на країни Європи. Знов ж такі відзначимо, що це пояснюється географічним розміщенням Закарпатської області та її кордоном з чотирма країнами ЄС. Частка імпорту до країн Європи у загальному обсягу імпорту Закарпатської області становить 65-80% щороку, що представлено в таблиці 5.

Таблиця 5. Частка імпорту країн Європи у загальному обсягу імпорту до Закарпатської області у 2019-2021 роках, %, розраховано автором на основі [2]

рік	Усього	Країни Європи	частка %
2019	32912,5	21066,9	64,0
2020	27037,9	21279,7	78,7
2021	32756,4	26158,2	79,8

Відзначимо, що імпорт до країн СНД, країн Африки, країн Австралії та Океанії та інших регіонів та країн світу до Закарпаття відсутній, або його частка настільки мала, що її неможливо виміряти у вартісному чи відсотковому вимірі.

Наступним цікавим елементом дослідження є аналіз товарної структури зовнішньої торгівлі Закарпатської області у 2022 році, що дасть нам інформацію, які групи вітчизняних товарів користуються найбільшим попитом в Україні (імпорт до Закарпатської області) та поза її межами (експорт до Закарпатської області). Отримані дані систематизуємо в таблицю 6.

Проаналізувавши основні експортні та імпортні товари Закарпатської області у 2022 році зазначимо, що найбільший обсяг зовнішньої торгівлі становить такий товар «Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання» та «Продукти рослинного походження». У 2022 році було

експортовано «Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання» на суму 978175,7 тис. дол. США, а імпортовано на суму 652276,5 тис. дол. США. Що стосується товару «Продукти рослинного походження», то у 2022 році було експортовано на суму 435748,1 тис. дол. США, а імпортовано на суму 19989,2 тис. дол. США.

Таблиця 6. Товарна структура зовнішньої торгівлі Закарпатської області у 2022 році, тис. дол. США, [2]

Код та назва товару	Експорт	Імпорт
I. Живі тварини; продукти тваринного походження	2768,7	8218,0
II. Продукти рослинного походження	435748,1	19989,2
III. Жири та олії тваринного або рослинного походження	14213,2	108,4
IV. Готові харчові продукти	36672,6	62692,6
V. Мінеральні продукти	2168,2	252338,1
VI. Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	16737,8	45067,6
VII. Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них	9681,7	155441,3
VIII. Шкури необроблені, шкіра вичищена	13304,8	12902,6
IX. Деревина і вироби з деревини	151672,3	6213,8
X. Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів	1968,6	24924,9
XI. Текстильні матеріали та текстильні вироби	99866,2	92082,3
XII. Взуття, головні убори, парасольки	41958,9	12544,5
XIII. Вироби з каменю, гіпсу, цементу	384,5	13117,5
XIV. Перли природні або культивовані, дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння	474,3	203,1
XV. Недорогоцінні метали та вироби з них	203,1	82915,5
XVI. Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання	978175,7	652276,5
XVII. Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби	5603,1	168456,6
XVIII. Прилади та апарати оптичні, фотографічні	21185,0	24461,1
XX. Різні промислові товари	106738,8	9156,9
XXII. Товари, придбані в портах	-	2289,4

Зважаючи на обсяги зовнішньої торгівлі Закарпатської області та значення експорту та імпорту для економіки України побудуємо середовище формування динаміки зовнішньої торгівлі Закарпатської області, який включатиме: проблеми, які обмежують можливості товарної структури зовнішньої торгівлі Закарпаття, тенденції розвитку товарної структури зовнішньої торгівлі Закарпаття, напрями та заходи розвитку товарної структури зовнішньої торгівлі Закарпаття та значення зовнішньої торгівлі Закарпаття. Систематизуємо наведену інформацію на рис. 2

Аналізуючи середовище формування динаміки зовнішньої торгівлі Закарпатської області, визначимо кілька основних проблем, які обмежують зовнішню торгівлю Закарпатської області. Серед таких проблем варто виділити:

- інфраструктурні обмеження;

- залежність імпорту від енергоресурсів;
- конкуренцію на світових ринках.

Рис. 2. Середовище формування динаміки зовнішньої торгівлі Закарпатської області, побудовано автором за джерелами [3-8]

Продовжуючи аналіз середовища формування динаміки зовнішньої торгівлі Закарпатської області, визначимо основні тенденції розвитку товарної структури зовнішньої торгівлі Закарпатської області. Серед таких тенденцій варто виділити:

- зростання експорту високотехнологічної продукції;
- розширення географії торговельних партнерів;
- підвищення якості та стандартизації продукції.

Прискіпливо аналізуючи середовище формування динаміки зовнішньої торгівлі Закарпатської області, визначимо напрями та заходи розвитку товарної структури зовнішньої торгівлі Закарпатської області. Серед таких напрямків та заходів варто виділити:

- інвестиції в інфраструктуру;
- залучення іноземних інвестицій;
- державну підтримку.

Очевидно, що вказаний перелік проблем, тенденцій, напрямів та заходів розвитку товарної структури зовнішньої торгівлі Закарпаття не є вичерпним. В подальших наших дослідженнях цьому питанню ми приділимо більше уваги.

Що стосується значення зовнішньої торгівлі Закарпатської області для економіки країни, то пропонуємо представити її за наступними напрямками, які укладено на рис. 3.

Як бачимо Закарпатська область та обсяги зовнішньої торгівлі Закарпатської області у розрізі країн та регіонів засвідчують високе значення області для економіки України.

Висновки. Аналіз динаміки зовнішньої торгівлі Закарпатської області у розрізі країн та регіонів показує, що Закарпаття має високе значення для економічного розвитку України завдяки своєму розташуванню на кордоні

чотирьох європейських країн: Угорщини, Словаччини, Польщі та Румунії. Відповідно і зовнішня торгівля найбільше відбувається з цими країнами.

Рис. 3. Значення зовнішньої торгівлі Закарпатської області для економіки країни, побудовано автором на основі [3-8]

В статті нами наведено інформацію щодо обсягів експорту та імпорту Закарпатської області у 2020-2022 роках. Проаналізовано динаміку зміни експорту та імпорту Закарпатської області протягом 2020-2022 років. Здійснено аналіз географічної структури зовнішньої торгівлі (експорту та імпорту) Закарпатської області у 2019-2021 роках. Охарактеризовано товарну

структуру зовнішньої торгівлі Закарпатської області у 2022 році, що надало нам інформацію, які групи вітчизняних товарів користуються найбільшим попитом в Україні (імпорт до Закарпатської області) та поза її межами (експорт до Закарпатської області).

В підсумку побудовано середовище формування динаміки зовнішньої торгівлі Закарпатської області, який включає: проблеми, які обмежують можливості товарної структури зовнішньої торгівлі Закарпаття, тенденції розвитку товарної структури зовнішньої торгівлі Закарпаття, напрями та заходи розвитку товарної структури зовнішньої торгівлі Закарпаття та значення зовнішньої торгівлі Закарпаття. Встановлено значення зовнішньої торгівлі Закарпатської області для економіки країни.

1. Державна служба статистики в Закарпатській області <https://uz.ukrstat.gov.ua>
2. Динаміка географічної структури зовнішньої торгівлі послугами: https://uz.ukrstat.gov.ua/statinfo/zez/2022/geograf_struct_posl_1996-2021.pdf
3. Ішук, С. О., Полякова, Ю. В., & Процевят, О. С. (2021). Структура та динаміка українського товарного експорту: регіональний вимір. *Регіональна економіка*, 1, 20-28.
4. Міхель, Р. В. (2021). Оцінка транскордонної спеціалізації прикордонних областей України. *Економічний форум*, 1(1), 22-29.
5. Редько, К. Ю., & Ткаченко, І. О. (2022). Аналіз стану міжнародної торгівлі України в умовах повномасштабного вторгнення. *Вісник Херсонського національного технічного університету*, 2 (81)), 215-222.
6. Рубіш, М. А. (2016). Зовнішня торгівля суб'єктів господарювання Закарпатської області. *Вісник Національного університету Львівська політехніка. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*, (851), 94-99.
7. Спаський, Г. (2019). Напрями розвитку зовнішньої торгівлі агропродовольчою продукцією Закарпаття. *Вісник аграрної науки*, 97(12), 73-79.
8. Сойма, С. Ю. (2014). Роль державного регулювання зовнішньо-економічної діяльності регіону. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки*, (7 (4)), 95-99.
9. Товарна структура зовнішньої торгівлі Закарпатської області за 2022 рік: https://uz.ukrstat.gov.ua/statinfo/zez/2022/tovarna_struct_01-12_2022.pdf
10. Фера-Клемонца, О. Ю. (2018). Сучасний стан продовольчого забезпечення Закарпатської області. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*, (6), 207-214.
11. Юр'єва, П. Б. (2017). Просторова структура зовнішньої торгівлі товарами України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент*, (24 (1)), 36-41.
12. Tsymbaliuk, I. (2019). Оцінка інклюзивного розвитку регіонів України. *Economic journal of Lesya Ukrainka Volyn National University*, 4(20), 157-165.

-
1. Derzhavna sluzhba statystyky v Zakarpatskii oblasti <https://uz.ukrstat.gov.ua>
 2. Dynamika heohrafichnoi struktury zovnishnoi torhivli posluhamy: https://uz.ukrstat.gov.ua/statinfo/zez/2022/geograf_struct_posl_1996-2021.pdf
 3. Ishchuk, S. O., Poliakova, Yu. V., & Protseviat, O. S. (2021). Struktura ta dynamika ukrainskoho tovarnoho eksportu: rehionalnyi vymir. *Rehionalna ekonomika*, 1, 20-28.
 4. Mikhel, R. V. (2021). Otsinka transkordonnoi spetsializatsii prykordonnykh oblastei Ukrainy. *Ekonomichnyi forum*, 1(1), 22-29.
 5. Redko, K. Yu., & Tkachenko, I. O. (2022). Analiz stanu mizhnarodnoi torhivli Ukrainy v umovakh povnomasshtabnoho vtorhnnennia. *Visnyk Khersonskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu*, 2 (81)), 215-222.
 6. Rubish, M. A. (2016). Zovnishnia torhivlia subiektiv hospodariuvannia Zakarpatskoi oblasti. *Visnyk Natsionalnoho universytetu Lvivska politekhnikha. Menedzhment ta pidpriemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia i problemy rozvytku*, (851), 94-99.
 7. Spaskyi, H. (2019). Napriamy rozvytku zovnishnoi torhivli ahroprodovolchoiu produktsiieiu Zakarpattia. *Visnyk aharnoi nauky*, 97(12), 73-79.

8. Soima, S. Yu. (2014). Rol derzhavnoho rehuliuvannia zovnishno-ekonomichnoi diialnosti rehionu. Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Ser.: Ekonomichni nauky, (7 (4)), 95-99.
9. Tovar na struktura zovnishnoi torhivli Zakarpatskoi oblasti za 2022 rik: https://uz.ukrstat.gov.ua/statinfo/zez/2022/tovarna_struct_01-12_2022.pdf
10. Fera-Klemontsa, O. Yu. (2018). Suchasnyi stan prodovolchoho zabezpechennia Zakarpatskoi oblasti. Ekonomichnyi visnyk Zaporizkoi derzhavnoi inzhenernoi akademii, (6), 207-214.
11. Iurieva, P. B. (2017). Prostorova struktura zovnishnoi torhivli tovaramy Ukrainy. Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Serii: Ekonomika i menedzhment, (24 (1)), 36-41.
12. Tsymbaliuk, I. (2019). Otsinka inkliuzyvnoho rozvytku rehioniv Ukrainy. Economic journal of Lesya Ukrainka Volyn National University, 4(20), 157-165.